כיון שזהו ענין נסי ואין שייך בו חוקי הטבע, וא"כ י"ל דבכל רגע או בכל יום הי' מתחדש הנס (כנראה לזה כונתו, אף שלא פירש להדיא).

וכמה תשובות בדבר..ג) אפושי ניסי למגנא למה לו, ולדוגמא בנס דצפחת השמן לא חסר (מ"א י"ז), מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק (תענית כה, א) וכו' האם נאמר דבכל רגע הי' מתחדש הנס, ועוד: את"ל כן יקשה למה הי' דולק והולך ביום (שם בתענית) דשרגא בטיהרא כו' גם מנ"ל דמדה טובה ממהרת לבוא ממדת פורעניות (שבת צז, א),

ויש להעיר דבברכות (נד, א) חשיב אשתו של לוט בחדא מחתא עם אבני אלגביש, ומובן אשר אין משם ראי' אלא רמז בעלמא".

ונשאלתי מה הכוונה במה שהעיר רבינו מהגמרא ברכות בענין אשתו של לוט ואבני אלגביש.

ולכאורה הכוונה: הדיון הוא מה ראוי יותר שיהיה נס פעם אחת או נס שנמשך זמן רב ומתחדש בכל רגע, ורבינו נקט שיותר מסתבר שיהיה נס פעם אחת כדי לא לעשות נס למגנא.

והנה בנוגע לאבני אלגביש מבואר בגמרא שם (נד, ב) דהיינו אבני הברד שנעצרו בימי משה ושוב נפלו בימי יהושע, דמזה מוכח שהוא נס המתחדש בכל רגע ולכן ניתן לעצור אותו, משא"כ אשת לוט שנהפכה לנציב מלח. ומזה שבגמ' מדמה אותם משמע ע"ד הרמז שגם באשת לוט הוא נס תמידי. ולכאורה הדבר פשוט.

הערת רבינו באגה"ק סי' ז' בל' "אין לו חלק באלקי ישראל"

הרב אלי' ת. י. פולטורק
פומונה נ.י.

בהערת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לשיעורים בס' התניא, אגה"ק סי' ז' (ע' 1328), על מ"ש כ"ק אדמו"ר הזקן, "לשון השגור במארז"ל אין לו חלק באלקי ישראל": "לע"ע לא מצאתי אלא בתנחומא ס"פ תזריע אבל בכו"כ מקומות אי' לכם (ב"ר פ"ב, ד. וש"נ. הובא בתו"א ל, רע"א) וכן 'אין להם' (ברכות סג, ב). וי"ל שלא רצה להעתיק ל' נוכח וגם לא ל' רבים. וק"ל".

אלא שלפום ריהטא, הרי זה פלאי פלאים, שהרי גמרא ערוכה לפנינו **במס' סנהדרין** (המסכתא הכי שגורה בפי כ"ק אדמו"ר, שלקחה כל שנה בחלוקת הש"ס) **בפרק חלק** (סוגיא בדוכתא) קב, ב, "אחאב כפר באלקי ישראל לפיכך **אין לו חלק באלקי ישראל**"! מה גם, שב"מ, הגהות, והערות קצרות לספר של בינונים", פל"ב, על מ"ש בתניא "המינים ואפיקורסים שאין להם חלק באלקי ישראל," ציין כ"ק אדמו"ר "ע"ד סנה' קב:"!

אלא שהרואה יראה, שהגירסא **בכל** הכת"י, בעין יעקב, ובראשונים היא, "**לא יהיה\יהא** לו חלק באלקי ישראל" – בלשון עתיד, ורק בדפוסים נשתבשה הגירסא – תחילה בדפוס שונצינו-ברקו, שנשמט הקטע (לפיכך כו') לגמרי, ואח"כ בדפוס ונציה, שאחריה נמשכו כל המדפיסים. וברור מהקשר הדברים והמשך הסוגיא, שהכוונה לזה שלא יהיה לאחאב חלק לעוה"ב כתוצאה מזה שכפר בעיקר (וי"ל שתפס בלשון "חלק באלקי ישראל" משום שלשון נופל על לשון ("כפר באלקי ישראל לפיכך" כו')), וזה אינו שייך למה שאדה"ז מקשה על הביטוי חלק באלקי ישראל ("כי הגם דלכאורה לא שייך לשון חלק כלל באלקות יתברך שאינו מתחלק לחלקים ח"ו"). משא"כ במקומות שלהם מציין רבינו, שמדובר במעשה הכפירה עצמה – בזה שמצהירים שאין להם חלק וכו', ועל זה מקשה אדה"ז על הלשון "חלק" וכו'.

עכ"פ, נמצא מובן לגמרי למה לא ציין הרבי כאן לסנהדרין, שאין שם לא את הלשון (בגירסא הנכונה) ולא את העניין. משא"כ בפל"ב, ששם מדובר במינים ואפיקורסים ש"תכלית שנאה שנאתים", שם מתאים דווקא הציון לסנהדרין להא דאחאב, שכתוצאה מרשעתו וכפירתו בעיקר, אין לו חלק באלקי ישראל ולא יזכה לעוה"ב בתוך כלל ישראל, ולא להא דברכות, שבה מדובר בשבחם של ישראל שלא רצו לכפור ח"ו בשום אופן, וגם לא למדרשים הנ"ל, שבהם מדובר בגזירת שמד ר"ל. ומסיימים בטוב.

שינוי לשון במאמר חז"ל באגה"ק סי' ל' והערת רבינו בזה

הנ"ל

איתא בספר תניא קדישא בריש אגרת הקודש סי' ל': "מודעת זאת משארז"ל כל הרגיל לבא לבהכ"נ ויום א' לא בא הקב"ה שואל עליו שנאמר מי בכם ירא ה'

וכו'". ב"הערות ותיקונים דרך אפשר" מציין כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ל"ברכות (ו, ב) בשינוי לשון". הגירסא בש"ס לפנינו (בהדגשת השינויים) היא: "אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: כל הרגיל לבא לבית הכנסת **ולא בא יום אחד** הקדוש ברוך הוא **משאיל בו** שנאמר מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו."

ב"מ"מ, הגהות, והערות קצרות לספר של בינונים" מעיר רבינו: "**משארז"ל כל הרגיל:** ברכות ו, ב 'ולא בא י"א . . משאיל בו'. לעיין [ב]דקדוקי סופרים [ושם: 'שואל בו']".

ב"שיעורים בספר התניא" (מוגה) (ע' 1753) מסתפק אם כ"ק אדמו"ר הזקן גורס אחרת בגמרא או שרק מביא את התוכן ולא הלשון המדויק.

ת"ל אכשר דרא בגישה מהרה לריבוי ספרים וכת"י ברגע כמימרא, כך שנוכל לעשות רצון צדיק ולמצוא מקור גירסתו של אדה"ז. גם צ"ל, למה שינה אדה"ז מגירסא הנפוצה?

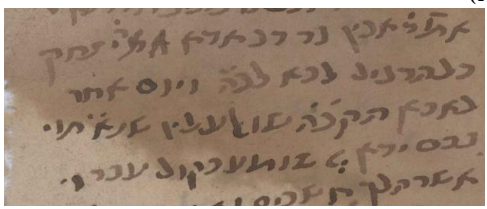
הנה מצאנו גירסא זו בס' ראשית חכמה, שער התשובה פ"ז: (קכה, ב) "והרגיל לבוא לבה"כ ויום א' לא בא הקב"ה שואל עליו". וכן מצינו בזה"ק פ' בלק (קצו, א): "פתח ר' אלעזר ואמר מי בכם ירא ה' וגו' ... מאן דרגיל למיתי לבי כנשתא לצלאה ויומא חדא לא אתי קב"ה שאיל עליה ואמר מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו". והוא בדיוק הגירסא של אדה"ז והראשית חכמה (בתוספת המילה "לצלאה").

וכן מצאנו את ג' השינויים בגירסת אדה"ז בכמה כת"י של הש"ס ובילקוטים:

בכת"י אוקספורד 366 (כת"י ספרדי של כו"כ מסכתות מלפני 700-6 שנה) ובכת"י JTS 6656 (קטע מכת"י אשכנזי עם פרש"י מלפני כ500 שנה)[1], הגירסא זהה בדיוק לגירסת אדה"ז.

בנוסף, השינוי הראשון ("ויום אחד לא בא" במקום "ולא בא יום אחד") נמצא

(1

בכת"י פריס 671 (כת"י ביזנטי של מס' ברכות מלפני כ600 שנה), וכן הוא בילקוט שמעוני ישעי' נ:י.

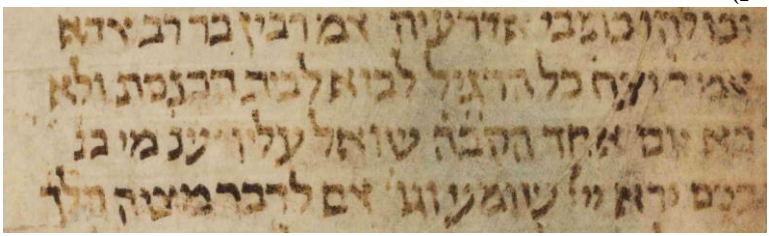
השינוי השני ("שואל" במקום "משאיל ") מופיע בכת"י מינכן 95 (כת"י מפורסם משנת ה'ק"ג, והיחיד של כל תלמוד בבלי, דק"ס מיוסד עליו, וצוין לעיל), כת"י Wien, N: Fragm. Hebr. A 33 (קטע מכריכה)[2], כת"י CUL: T-S F 1(2).15 ("משאל עליו") (קטע עתיק מאוד)[3], וכן הוא בילקוט המכירי ישעי' נ:י.

והשינוי השלישי ("עליו" במקום "בו") נמצא בכת"י פירנצה 7 (מכת"י הכי חשובים של כו"כ מסכתות, משנת ד'תתקל"ז), כת"י פריס 671 (שגם השינוי הא' מופיע בו), JTS ENA 2068 (קטע גניזה מלפני יותר מאלף שנה, המילה לפני "עליו" מטושטשת)[4], Wien, N: Fragm. Hebr. A 33 (שגם שינוי א' מופיע בו), וכן הוא בילק"ש ישעי' נ:י (שגם שינוי א' מופיע בו), וילקוט המכירי ישעי' נ:י (שגם שינוי ב' מופיע בו).

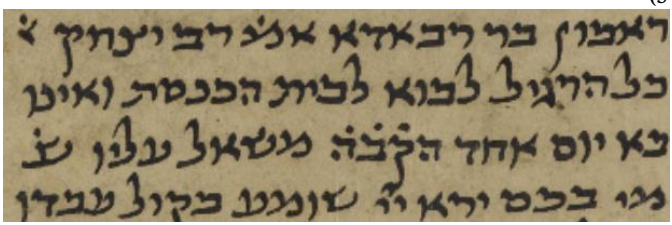
ולכאורה אפשר לשער **בדרך אפשר** שאדה"ז העתיק את גירסת הר"ח

---

(2)

(3)

(4)

(בהוספת "כל" במקום ו' החיבור, משום שבר"ח הוא בהמשך לדבריו הקודמים, משא"כ באגה"ק), והר"ח העדיף גירסא זו בגלל זיקתו לזה"ק.

ואולי י"ל **בדרך אפשר**, שאדה"ז העדיף[5] "ויום א' לא בא" במקום "ולא בא יום א'" משום שהנוסח השני משמע שלא בא כל היום כולו דווקא, משא"כ לפי נוסח הא', משמע שמיד שלא בא יום אחד, הקב"ה שואל עליו. וזה יותר תואם את המשך דברי אדה"ז בנוגע לצדקה, שיתנו תיכף ולא ידחו, והכל לפי רוב המעשה וכו'.

ולגבי מה שהעדיף "שואל עליו" במקום "משאיל בו", יש להקדים קושיית כו"כ אחרונים על הגירסא לפנינו, שלכאורה תמוה, למה כתוב "משאיל בו", בבניין הפעיל, ולא "שואל"? ורבים תירצו שהכוונה שהקב"ה גורם לשאר באי ביהכ"נ לשאול על דבר מה נעדר[6]. וא"כ, לכאורה מובן למה אדה"ז לא רצה להביא גירסא זו, שכן זה שייך רק בהליכה לביהכ"נ, וכל נקודת הדברים באגה"ק הוא שכן הוא בכל המצוות. וכן מובן שתיבת "עליו" יותר מתאימה ל"שואל" מאשר "בו", שהכוונה שהקב"ה כביכול שואל אודותיו.

נגלה

בדברי האחרונים בסוגיא לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה[1]

הת' אברהם מרדכי מעצגער
תות"ל 770

א. כתוב במשנה (יג.) "היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה, מאיש

---

5) ידוע כמה דייק אדה"ז בכל תג, וראה בהערתי הקודמת בלגיון זה כמה דייק רבינו בגירסאות ובשינויי מאמרי רז"ל בתניא .

6) בבן יהוידע תירץ שהקב"ה גורם למלאכים לשאול, וכן נאמרו עוד תירוצים, אך לכאורה ה'פשוט פשט' כבפנים, שהכוונה למתפללי ביהכ"נ.

1) לזכות חברי וידידי הת' יוסף שיחי' סילברמן, שנכנס בקישורי השידוכין עם ב"ג תחי' בשעה טובה ומוצלחת. יהא השידוך למז"ט ואך טוב וחסד ימצאהו.